

GARP FİLOLOJİLERİ DERGİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arif AKBAŞ*

ÖZ: Doğu ve Batı'nın tarihsel süreçler içinde farklı politik sistemlere ve ideolojilere sahip olmaları, özellikle Soğuk Savaş döneminde belirgin hale gelmiştir. Batı, endüstri devrimi ve sonrasındaki teknolojik ilerlemelerle hızla gelişmiştir. Bu durum, Doğu-Batı arasındaki ekonomik güç dengesini etkilemiş ve bu konuda bir sorunsal oluşturmuştur. Doğu-Batı sorunsalı, kültürel etkileşim, karşılıklı anlayış ve iş birliği açısından zengin bir alan olabilir. Ancak aynı zamanda, bu farklılıkların bazen çatışmalara, yanlış anlamalara ve kültürler arası gerilimlere neden olabileceği bir gerçeği de yansıtabilir. Bu konuya Türkiye'de en çok Sosyolog Baykan Sezer değinmiştir. Geçmişte bu konu hakkında İstanbul Üniversitesi bünyesinde "Garp Filolojileri" isimli bir dergi çıkarılmıştır. Bu makalede bu önemli dergi yorumlayıcı yaklaşım çerçevesinde incelenip tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Garbiyatçılık, Doğu-Batı meselesi, Garp filolojileri, Tarihsel sosyoloji, Batıcılık, Şarkiyatçılık

An Evaluation About Garp Philologies Journal

ABSTRACT: The fact that the East and the West have different political systems and ideologies in historical processes has become obvious, especially during the Cold War period. The West has developed rapidly with the technological advances of the industrial revolution and its aftermath. This situation has affected the economic power balance between East and West and has created a problematic issue in this regard. Dec. The East-West problem can be a rich area in terms of cultural interaction, mutual understanding and cooperation. But it can also reflect a reality that these differences can sometimes cause conflicts, misunderstandings and cross-cultural tensions. Baykan Sezer, the most sociologist in Turkey, has mentioned this issue. In the past, a journal called "Garp Philologies" has been published on this subject within the structure of Istanbul University. In this article, this important journal will be examined and discussed within the framework of an interpretive approach.

Keywords: Occidentalism, East-West issue, Western philologies, Historical sociology, Westernism, Orientalism.

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi : 29.11.2023

Kabul Tarihi : 14.03.2024

* Öğr. Gör. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniv., aakbas@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8480-4350

Garp Filolojileri Dergisi Üzerine

Medreseden modern üniversiteye geçiş devrinden sonra; Garp Filolojileri Dergisi, 1940'lı yıllarda İstanbul Üniversitesi'nde ortaya çıkmış ilginç bir akademik ve entelektüel çabanın neticesidir. Bu derginin ve farklı bir entelektüel ortamın oluşum sürecinde özellikle İstanbul Üniversitesi'ne gelen muhacir Alman hocaların önemli katkıları olmuştur. Konuya tam manasıyla girmeden önce derginin önemine dair birkaç kelam etmekte fayda var.

Osmanlı münevverlerinin genellikle Batı ile irtibat kurdukları saha yurtdışında bulunan bürokratların yazmış olduğu sefaretnameler ve seyahatnameler vasıtasıyla olmuştur. Konunun en bilinen örnekleri 28 Mehmet Çelebi'nin (*Hicri: 1206*) *Paris Sefaretnamesi*, İstanbul (*Osmanlıca*) ya da Halet Efendi'nin *Seyahatname*'sidir. Halet Efendi, ayrıca Galata Mevlevihanesi bünyesinde Osmanlı Garbiyatçılığının ilk örneklerinden sayılabilecek 266 kitaptan oluşan kendi adıyla anılan bir kütüphane de kurmuştur.¹

Bu iki aydın dışında ilk dönemler için Batı'yla temasta bulunup düşüncelerini ifade edenler arasında Ahmed Resmi Efendi gibi devlet adamlarımızda vardır. Ahmed Resmi Efendi özellikle *Viyana ve Berlin Sefaretnameleri*'nde gittiği Batı ülkelerinin ekonomik, siyasi ve toplumsal durumları hakkında ayrıntılı malumatlar vermiş, seyahat esnasında tanık olduğu olaylar ve durumlar hakkında tafsilatlı yorumlarda bulunmuştur. Ahmed Resmi Efendi'nin Batı'yı değerlendirmesi daha çok Osmanlı Devleti ile olan ilişkiler minvalinde olduğu için aslında tam anlamıyla bir Garbiyatçı bakış açısına sahip olduğu pek söylenemez.

Batı bilgisi konusunda özellikle bir kırılma noktası olarak Tanzimat, Meşrutiyet ve 19. yüzyıl dönemlerini ayrıntılı değerlendirdiğimizde birtakım münevverler ve eserlerinin ön plana çıktığını söyleyebiliriz. Bunlar arasında; Ahmet Cevdet Paşa'nın *Tezâkir-i*, Ahmet Mithad Efendi'nin *Felâtin Bey ve Rakım Efendi'si*, *Avrupa'da bir Cevalan'ı*, *Paris'te Bir Türk'ü*, Ahmet Haşim'in *Gurebahane-i Laklakan'ı*, *Bize Göre'si*, *Frankfurt Seyahatnamesi*, Ahmet Rasim'in *Romanya Mektupları*, Ebubekir Ratib Efendi'nin *Nemçe Sefaretnamesi*, Mustafa Sami Efendi'nin *Avrupa Risalesi*, Şemsettin Sami'nin kamus çalışmaları, Said Halim Paşa'nın *Buhran-ı içtimaimiz*, İsmail Fenni'nin *Kitab-ı İzale-i Şukuk (Dozy'nin "Tarih-i İslamiyet"i Üzerine Reddiye'si)*, *Lügatçe-i Felsefe'si*, Namık Kemal'in *Renan Müdafaaanamesi*, Ali Süavi'nin *Kamus-ül-Ulum vel-Maarif* gibi daha pek çok eser sayılabilir.

Osmanlı Döneminde Batı bilgisini ilerletme konusunda yapılmış en önemli çabalardan biriside 1821 yılında kurulan tercüme bürosunun önemli bir yeri vardı. 19. Yüzyılda Osmanlı Batı ilişkilerinin gelişmesi neticesinde karşımızdaki dünyayı anlamak ve yorumlayabilmek için en temel durum olan filolojik bilgiden oldukça yoksunduk. Bu maksatla birçok Batı dilinde tercüman ihtiyacı hâsıl olmuştu. Bu konuda Osmanlı Bürokrasisi artık Rum ve Ermeni mütercimlere de eskisi gibi güvenmiyordu. Bab-ı Ali'de oluşturulan Tercüme Bürosu'nda Ali Paşa, Fuad Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ahmed Arifi Paşa, Musahibzade Celal, Sadullah Paşa, Ziya Paşa, Ağâh Efendi, Namık Kemal, Münif Mehmed Paşa gibi dönemin en önemli aydın ve devlet adamları yetişmişti.

Osmanlı Garbiyatçılığı'nın bunlarla çok da sınırlayamayacağımız köklü bir geçmişi vardır. Bu minvalde klişe olan "Osmanlı Batı'yı takip edemediği için yıkıldı" Oryantalist yargısına da hemen kapılmamak gerekiyor. Osmanlı aydınları bir şekilde Batı ile temasta bulunmuşlar ve gördüğümüz kadarıyla da Batı'yı ve Batı bilgisini pek sistematik olmasa bile elde etmeye çalışmışlardı. Yalnız bu bilgi derli toplu ve sistematik bir Garbiyatçı ekole dönüşmediği rahatlıkla söylenebilir. Osmanlı münevverlerinin yaptığı çalışmalar bütünlüklü bir literatür oluşturmadığı gibi konu aydınların sınırlı ilgi düzeyinde çalışılmıştır. Ve bu çalışmaların büyük bir kısmı siyaset bilimi ve karşılıklı devletlerarası ilişkiler minvalinde olmuştur. Yazılan

¹ TDV İslâm Ansiklopedisi, (1997). *Halet Efendi Kütüphanesi*, cilt: 15, s. 251

eserlerde Batı ile tam manasıyla bir hesaplaşmaya girildiği noktasında bir tespit yapıp, değerlendirmek biraz iddialı olurdu.

Osmanlı Garbiyatçılığı'nın klasik dönemden ziyade modernleşme ve Batılılaşma döneminde geliştiğini söyleyebiliriz. Konu ile daha çok ilgilenenler Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi aydınları olmuş. Bu aydınlar da sivil kökenli olmaktan çok resmi devlet bürokratları ve yöneticileri idi. Dolayısıyla bizdeki Garbiyatçılığın gelişimi cılızda olsa Osmanlı'nın son dönemlerinde ve Cumhuriyet döneminde bir ivme kazanmıştır.

Garbiyatçılığın gelişiminde iki farklı bakış açısı söz konusudur. Bunlardan ilki Batı merkezli Garbiyatçılık diğeri ise Doğu merkezli Garbiyatçılıktır. Kısaca Batı merkezli Garbiyatçılık tıpkı oryantalizmde olduğu gibi Batı merkezli ve dışlayıcıdır. "Doğu'da ise Garbiyatçılık Batı üstünlüğünü kabul etse bile çıkar uyumsuzluğu nedeniyle bu açıklamalarla bütünleşmesi veya Batı kimliği ile tamamen ortaklaşması söz konusu değildir."² Osmanlı'nın son yüzyıllarındaki Garbiyatçılık başka bir minvalde kurulu ve işleyen sisteminde bir nevi eleştirisi sayılabilir. Yusuf Akçura'nın *Üç Tarz-ı Siyaset'i* ve Ziya Gökalp'in *Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak* kitaplarında bu olgu ve medeniyet eleştirisi ve Batıcı anlayışın giderek benimsenmesi açıkça görülmektedir. "Verili düzenin eleştirisi, Alman ve Rus Batılılaşması/ yenileşmesinin Doğu ile ilişkilerde yeni bir cephe ve yol açma çabası Osmanlı Garbiyatçılığı'nın birbiriyle çelişik yönlerini de anlamamızı sağlayacaktır."³

XX. Yüzyılda Osmanlı'da Batı bilgisi konusundaki çalışmaların büyük çoğunluğu konuya bilimsel yaklaşıma çalışmakla birlikte sanat ve edebiyat alanlarının sınırlılıklarını aşmamıştır. Bu konuda yazılmış en önemli yapıtlardan biri de Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* kitabı sayılabilir. Kitapta Batı bilgisi ve metodolojisi kullanılarak Türk modernleşmesinin edebi metinler üzerinden bir okuması yapılmıştır. Tabii ki kitabı dar manası dışında düşünce meselelerini, özellikle Batı'yı tanıyan/tanımayan çalışan bir aydın perspektifinden değerlendirildiğini görmek bu yapıtı daha da kıymetli yapıyor. Tanpınar dışında Ertan Eğribel Hoca'nın kapsamlı makalesi; *Garbiyat'ı Bir Bilim Olarak Kurmanın Gereği ve Zorlukları*'nda belirttiği gibi Osmanlı-Türk aydınlarından Mehmet Akif, Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi gibi isimleri de zikretmek yerinde olur. Özellikle Mehmet Akif *Safahat*'ın birçok yerinde Garb'ın ve Şark'ın durumunu sorgulamakta bu meseleye gerekli önemi vermektedir.

Garbiyat ya da Batı bilgisi bir kişinin yahut sınırlı bir kesimin üstesinden gelebileceği bir saha değildir. Bu konuyu araştırmak ciddi bir kuramsal ve ortaklaşa yaklaşım gerektirir. Dolayısıyla farklı disiplinlerden ve farklı filolojik (İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Almanca vs.) geleneklerden gelen kişilerin konuya dair kendi birikimlerini sunmaları son derece önemlidir. Maalesef Türkiye'de sadece Garbiyat değil başka multidisipliner alanlarda birlikte çalışan ve belli bir gelenek oluşturan bir çevre yok denecek kadar azdır. Türkiye'de hür tefekkürün kalesi diye nitelenen dergicilik konusunda araştırma yaparken; Cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul Üniversitesi'ne gelen Alman ve diğer filoloji hocalarının Türkiyeli hocalarla birlikte 1947 yılında tek sayılık ortaklaşa bir çabanın ve farklı bir örgütlenmenin eseri olarak "Garp Filolojileri Dergisi" isimli bir neşriyat yaptıklarını gördük. Bu dergi ülkemizdeki Garbiyat çalışmaları konusunda önemli ve öncü bir eserdir. Bu makalede elimizden geldiğince bilimsel bir Garbiyat oluşumunu tanıtmaya ve anlamaya çalıştık.

Garbiyat bilimi konusunda bir birikim ve köklü bir gelenek oluşturmak istiyorsak, bizden önce yapılan çalışmaların tamamını kendimize özgü bir bakış açısıyla değerlendirip, yeni yaklaşımlar geliştirmeliyiz. Batının en önemli özelliklerinden biri de sağlam bir tenkid/eleştiri

² Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, *Garbiyat Dergisi ve Disiplini İçin Giriş: Niçin ve Nasıl Bir Garbiyat?*, İstanbul: Garbiyat Bilim Dergisi, Sayı 1, 2015, s.20

³ Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, a.g.e., s.21

yaklaşımına sahip olmalarıdır. Eski metinleri eleştirmek ve tekrar okuyup değerlendirme hususu düşünce geleneğimize katkı sağlamakla birlikte zenginlik de kazandırır. Bu konuda Ertan Eğribel Hoca'nın şu tespiti oldukça etkileyicidir: "Türkiye'de Batılılaşma resmi siyaset olduğu için sorunların ve toplum özelliklerinin açıklanmasına ve tanınmasına gerek duymadan Batı'dan hazır kalıpların, reçetelerin benimsenmesi veya önümüze sürülen açıklamaların tartışılmadan benimsenmesi doğal görünmüştür. Türkiye'de ve Batı dışı ülkelerde Garbiyatçılık, sorunların çözümünde tarihsel birikimden yararlanmak yerine, bütün birikimden vazgeçmek üzerine kuruludur."⁴ Bu ise bizi bir nevi reddi miras yapan evlat konumuna sokmaktadır. Mirası reddetmek bizi köklerimizden koparır; geçmişimiz ile bağızsız bir topluluk konumuna iter. Rahmetli Cemil Meriç'in de dediği gibi bu yüzden araftayız; "İrfanımızı maziye bağlayan köprüleri berhava ettik... Düşünce yok artık. Kinlerde, sevgilerde birtakım işaretlerin emrinde. Aslında bugün içinde bulunduğumuz boşluk maziyi iyi tanımayışımızdan doğmaktadır. Bu itibarla bizden öncekilerin neler düşündüklerini, neler tavsiye ettiklerini bilmek, yazdıklarını yeni harflere çevirmek, okumak, okutmak, tartışmak zorundayız!"⁵

İstanbul Üniversitesi Tarihi Açısından Garbiyat

İstanbul Üniversitesi'nin⁶, kimi kaynaklarda geçtiğine göre kuruluşu Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethine kadar yani 1453 yılına tarihlendirilir. Bu minvalde ülkemizdeki Garbiyatçılığın en eski temsilcilerinden biri olarak bizzat Sultanın kendisi kabul edilebilir. Sultan Mehmet, klasik medrese eğitimi ile edindiği Arapça ve Farsçanın yanında Latince, Yunanca ve İtalyanca gibi bazı Batı dillerini de öğrenmişti. Sultan'ın kendi portresini İtalyan Gentile Bellini ustaya yaptırması [İslam geleneğinin tasvir yasağına rağmen] Rönesans ve Batı kültürüyle ne kadar yakından bir münasebeti olduğunu bize fazlasıyla göstermektedir. Ayrıca bazı kaynaklarda geçtiğine göre Padişah İncili ve Hıristiyan öğretilerini oldukça derinlemesine incelemişti. Dolayısıyla bizzat İstanbul Üniversitesi'nin ilk kurucusu bir Garbiyat bilgeliği ile donatılmıştı da diyebiliriz.

İstanbul Üniversitesi Tarihi birçok akademisyen tarafından incelenmiş bir konudur. Söz konusu alanda özellikle; Süheyl Ünver'in *Fatih Külliyesi ve Zamanı İlim Hayatı-İstanbul Üniversitesi Tarihine Başlangıç*, Ergün Yolcu'nun *1453'ten günümüze İstanbul Üniversitesi*, Şeyda Özdil ve Nedret Öztokat'ın *1933'ten 2008'e İstanbul Üniversitesi Batı Filolojilerinin 75. Yılı*, Emre Dölen'in *Türkiye Üniversite Tarihi 1 Osmanlı döneminde darülfünun: 1863-1922, Türkiye Üniversite Tarihi-2 Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünun'u (1922-1933), Türkiye Üniversite Tarihi 3: Darülfünun'dan üniversiteye geçiş, Türkiye Üniversite Tarihi 4 İstanbul Üniversitesi (1933-1946)*, Cemil Bilsel'in *İstanbul Üniversitesi Tarihi*, Mehmet Saray'ın *İstanbul Üniversitesi Tarihi (1453-1993)*, Ali Aslan'ın *İstanbul Dârülfünûnu Edebiyat Fakültesi Tarihçesi ve İlk Meclis Zabıtları ile Darülfünûn'dan Üniversite'ye* gibi çalışmalar oldukça dikkat çekicidir. Biz üniversitenin genel tarihinden çok makalemiz çerçevesinde özellikle garb çalışmaları ile ilgili tarihine odaklandık. Bu konuda da hem kısa hem de özet olması açısından Mehmet Saray'ın kitabından yararlandık.

İstanbul Üniversitesi'ndeki özellikle Garbiyat alanındaki çalışmalar hususunda ilk önemli atılım 18. Yüzyıl sonlarında olmuştur. "Nitekim Sadrazam Said Paşa, 1896'da Sultan II. Abdülhamid'e bir rapor vererek Darülfünun gibi bir yüksek tahsil kurumuna duyulan ihtiyacı bildirince, hükümet, 1900 senesinde 'Darülfünun-ı Şahane' adıyla bu kurumu yeniden açmıştır."⁷ Bu ikinci açılışta Darülfünun'a Tıp ve Hukuk Mektebinden farklı olarak bir de

⁴ Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, a.g.e. s.22

⁵ Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, İstanbul: İnsan Yayınları, 1986, s.82

⁶ Eski adıyla Sahn-ı Seman Medreseleri.

⁷ Mehmet Saray, *İstanbul Üniversitesi Tarihi (1453-1993)*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2015, s.41

Filoloji bölümü ilave edilmiştir. Filoloji bölümünde İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Arapça, Farsça ve Türkçe öğretilmesi kararlaştırılmıştır.

İlk dönemlerde Garbiyat alanında çalışmalarda özellikle Almanya'dan gelen hocaların önemli bir ağırlığı olmuştur. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Darülfünun Hakkındaki Raporuna göre; "Alman Müderrisler: Müderrislerin teşebbüsü hükümetin siyasetine dolayısıyla hizmet etti. Yeni kürsüler için celbedilmek istenen ecnebi müderrisleri hep Almanya'ya sipariş edildi. Bu suretle Türk ve Alman siyasetine hizmet edilmek istendi."⁸ Bu suretle İstanbul Üniversitesi içinde çoğunluğu Almanlardan oluşan bir Garbiyat ve filoloji teşekkülü meydana gelmiştir.

Sonraki yıllarda bu Alman hocalar Türk öğrencilerine iyi bir Batı filolojisi eğitimi vermekle birlikte Batı kültür ve felsefesini de öğretmek için çabalamışlardır. Birçok farklı Batı dili konusunda yapılan çalışmalar bazen ortaklaşa bir şekilde yürütülmüş bu meydana getirilen eserlere de yansımıştır. "Cumhuriyet'in 10. yılında yapılan üniversite reformuna paralel olarak, İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde görev alan toplam 139 Alman ve Avusturyalı akademisyen, Türkiye'deki yüksek öğrenimde derin bir iz bırakmışlardır."⁹ İşte böyle bir atmosfer sonucunda "Garp Filolojileri Dergisi"nin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Derginin sadece tek bir sayı yayımlanmış olması ve devamının bulunmaması Garbiyatçı bir birikimin artarak devam etmediğinin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Ülkemizde Tazimattan bu yana yaklaşık iki yüz küsur yıldır her alanda ama her alanda Batıcılık dominant bir siyaset olmamasına rağmen Batı konusunda bilgi dairemiz oldukça kısıtlı/sınırlı bir çizgide kalmıştır. Batı dillerini ve kültürlerini iyi bilen filologlardan, sosyologlardan, filozoflardan, ekonomistlerden, tarihçi, siyaset bilimcilerden ne yazık ki yoksunuz. Donanımlı Garbiyatçılarımızın ve konu ile ilgi entelektüellerimizin varlığından bile söz etmek oldukça zor. Hani şairin, "yoktur gölgesi Türkiye'de!" dediği gibi bir pozisyondayız. Sorsanız illiğimize kadar batıcıyız ancak Batıyı ne kadar tanıyoruz/ tanımaya çalışıyoruz? Batıcı mantalitesine sahip olmadan ya da açıkça söyleyelim Batıcı olmadan Batı'yı tanımaya çalışan kaç tane aydınımız var?

Garp Filolojileri Dergisi'nde yazan yazarlar bu ortak çalışma eğilimini bir kez bile olsa gerçekleştirmişlerdir. Dergide yer alan kişilerin entelektüel çabaları ve bu derginin Türk düşünce hayatındaki konumu/durumu bize oldukça ilginç geldiği için bu çabayı anlamaya çalıştık. Yalnız bu çabanın da ülkemizdeki Garbiyat disiplini bağlamında (dil alanında üniversite düzeyinde yapılmış) Batı dilleri kapsamındaki belli bir örgütlenmenin dışına maalesef çıkmadığını gördük. Zaten dil alanındaki ortaklaşa çalışma kültürünün dahi bir devamının gelmemiş olması çabanın ne kadar sınırlı bir düzeyde olduğunun da ayrıca göstergesidir.

Garp Filolojileri Dergisinin Muhtevası

Garp Filolojileri Dergisi; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını olarak 361. sırada çıkmış ve 1947 yılında Üçler Basımevi tarafından İstanbul'da basılmıştır. İlk ve tek sayının editörleri iç kapaktan anlaşıldığına göre; C. Perin, E. Atabay, B. Batman'dır. İsimler kısaltma şeklinde verildiği için Cevdet Perin ve Ercüment Atabay dışındaki B. Batman hakkında bir tahminimiz olmamıştır. Cevdet Perin, Lyon Edebiyat Fakültesi mezunu olup Paris'teki Sorbonne Üniversitesi'nde ihtisas yapmıştır ayrıca dergi çıktığı yıllarda Edebiyat Fakültesinde bir dönem dersler vermiştir.

Dergi içindekiler bölümüne göre üç kısma ayrılmıştır. İlk kısımda Fransız Filolojisi ve Fransız kültürü ile ilgili makaleler, ikinci kısımda İngiliz Filolojisi ve kültürü ile ilgili

⁸ Mehmet Saray, a.g.e. s.46

⁹ A. Hilmi Hacıoğlu, *Popüler Tarih*, İstanbul, Ocak, 2001, s. 76

makaleler son bölümde ise Almanca ağırlıklı metinler yer almaktadır. Dergide ilginç bir şekilde iki adet önsöz vardır. Fransız ve İngiliz Filolojileri için önsöz yazılmışken Alman Filolojisi için herhangi bir önsöz yazılmamıştır. Fransız Bölümünün önsözünü yazan dünyaca ünlü edebiyat kuramcısı, karşılaştırmalı edebiyat biliminin kurucularından sayılan, Erich Auerbach'tır¹⁰. İngiliz Filolojisi Bölümünün önsözünü ise bu alanda yetkin çalışmalarıyla tanınan Halide Edip Adıvar yazmıştır.

İlk kısmı oluşturan 172 sayfalık Fransız Filolojisi bölümünde ön söz dışında toplamda on beş makale yer almıştır. Auerbach'ın yazmış olduğu önsöz yaklaşık iki buçuk sayfalık kısa bir yazıdır. Auerbach, bu önsözde; fakültedeki Garp filolojileri içinde Roman filoloji geleneğinin daha eski oluşuna değindikten sonra seminerlere katılan öğrencilere dair birtakım bilgiler veriyor. Şubelerinin yavaş yavaş öğrenci sayılarının artması ve bölüme ilginin bir potansiyel taşıdığını öngörüyor. Ünlü filolog, hocaların öğrencilere dersi anlatırken seviyeyi oldukça yüksek tuttuğunu, bundaki maksatlarının ise talebelerin en iyi şekilde Avrupa geleneklerini benimsemeleri olduğunu söylüyor. Garbiyat alanında bu şubenin çabasının asıl maksadının öğrencilerin ufuklarının genişlemesinin, zevklerinin inkişafını sağlamak ve onlara, seçtikleri bu sahada, âlimlerin ne gibi metotlar kullandıklarının öğretilmesi olduğu söylenebilir. Batı bilgisinin araştırılması konusunda Auerbach'ın özellikle metodolojik bir yaklaşımı benimsediğini söyleyebiliriz.

Yine Auerbach'ın önsözünden anladığımız kadarıyla öğrencilere Batı bilgisi verilirken oldukça teferruatlı analizler yapıldığını gördük. "Bilgileri, derinliğine değil de genişliğine inkişaf eder korkusuyla, sıklıkla kurların yanı başında, pratik metin izahı derslerine çok ehemmiyet verdik ve bir metni izah ederken sadece yazarın üslup ve şahsiyetini tebarüz ettirmekle iktifa etmeyip, o metnin yazıldığı devir ve o devirdeki fikri ve estetik cereyanlar [akımlar] hakkında da malumatlar verdik."¹¹ Ders konusunda eksik olan öğrencilere yabancı dil bilgilerinin geliştirilmesi için ayrıca bölüm tarafından yabancı dil kursları verilmiştir.

Auerbach'tan öğrendiğimize göre aslında bu dergi Roman Filolojisi şubesinin çıkardığı ilk dergi değildir. Daha önce 1937 de, uluslararası arenada müspet bir şekilde karşılanan "Romanoloji Semineri Dergisi" neşretmişlerdir. Bu ilk dergi daha çok akademik camia için çıkarılırken, "Garp Filolojileri Dergisi" tedrisata yardımcı olacağı düşüncesiyle metin çevirilerini de kapsayacak bir şekilde çıkarılmıştır. Auerbach'ın bu ikinci dergiyi çıkarmasındaki maksat Türkiye'nin fikri gelişmesine hizmet edecek ve milletler arası çalışmalarına yardımcı dokunacak bir yapı oluşturmaktır.

Derginin Fransız Filolojisi bölümü içinde yer alan makaleler sırasıyla şöyledir: Adnan Benk *Hamilkar'ın Hazinesi*, Erich Auerbach *Sacrae Scripturae Sermo Humilis*, Félicien Brinzeu *Un poète hermétique: Lucien Blaga*, Félicien Brinzeu *La réduplication à "m-" initial*, Félicien Brinzeu *Takribi ve tuntuturaklı konuşmayı gösteren Şark'a ait bir prosede*, CH. E. Bazell *Le principe de compensation dans les systèmes morphologiques*, Eva Buck *Trois interprétations de Mathurin Regnier, Théophile de Viau et Marc-Antoine de Saint-Amant*, Paul Burguière *Remarques sur quelques noms de fleurs en français*, Süheyla Bayrav *Dış dünya ve insan*, Hanz Marchand *Composition par la particule "non-"*, Erich Auerbach *Voltaire ve Burjuva zihniyeti*, Cevdet Perin *Ahmet Mithat Efendi et l'influence française dans le roman turc du XIX e siècle*, Adile Ayda *Décadentisme et Symbolisme*, Cevdet Perin *Charles Péguy ve insani vatanseverlik*, Fuat Ezgü *A l'école d'un diplomate (Vergennes)*. İlk bölümdeki on beş makalenin altısını Türkiyeli kişiler dokuzunu ise yabancılar yazmıştır.

¹⁰ Erich Auerbach, 1892-1957 yılları arasında yaşamış Alman filologdur. Özellikle Stilistik ve dilbilimsel/filolojik eleştiri alanında en yetkin ürün sayılan *Mimesis* adlı kitabın yazarıdır. Ünlü *Şarkiyatçılık* kitabının yazarı Edward Said'i de derinden etkilemiş bir filozoftur.

¹¹ Erich Auerbach, *Önsöz*, Garp Filolojileri Dergisi, Sayı:1, İstanbul: Üçler Matbaası, 1947, s.5.

Hatırlanacağı üzere İngiliz Filolojileri Bölümündeki derginin ikinci önsözünü ünlü kadın romancımız Halide Edip Adıvar kaleme almıştır. Auerbach gibi Adıvar'da kısa bir önsöz yazmıştır. İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi şubesinde olduğu misali bu ilk çıkardıkları dergi değildir. İngiliz Filolojisi şubesi ilk dergilerini 1944 yılında çıkarmış ve bu dergilerinde muayyen zamanlarda bu tip dergiler çıkarabileceklerini söylemişlerdir. Her iki filoloji şubesi daha ikinci sayıda bu işi ortaklıkla yürütmeye karar vermiş ve "Garp Filolojileri Dergisi'ni" birlikte ortak çıkarmışlardır. Zannediyorum ki bugün bile bu filoloji bölümleri ortaklaşa iş yapma kültüründen oldukça uzaktırlar.

Halide Edip Adıvar'ın önsözünden anladığımıza göre bu ortaklaşa çalışma teklifi ilk önce kendilerinden gelmiş ve diğer filolojilerdeki (Fransız ve Alman) yabancı arkadaşlar tarafından da makul karşılanmıştır. Garp Filolojileri Dergisinde tüm yazar şube mensubu arkadaşların gönüllerinin istediği yolu takip edebilecekleri temel prensibi vardır. Bu ise yazar kişileri konu belirleme açısından özgür bırakmıştır. Bugün bile çoğu dergi; yazarını konu hususunda dar çerçevelere hapsedmekte ya da sınırlamaktadır.

Üç büyük garp memleketinin medeniyetini ve düşünce hayatını aynı dergi çatısı altında toplamak fikri bizim düşüncemize göre muazzam bir entelektüel çabadır. Bu çaba eğer devam edebilseydi memleketimizin münevverlerinin hayatına hiç şüphesiz güçlü bir katkı sağlayabilirdi. Garbiyatçılık alanında muhteleyatı oldukça geniş bir birikime sahip olabilirdik. Adıvar'ın önsözündeki görüşleri bir Garbiyatçı geleneğimizin oluşması açısından oldukça önemlidir. Bu görüşler temelde üç kısımda anlatılmıştır:

"I- Türkiye Garba yüzünü çevirdiği ilk zamanlarda, aşağı yukarı XIX. asrın iptidalarında, en evvel Fransız fikir hayatının ve harsının tesiri altında kalmıştı. Türkiye'yi garpla birleştiren ilk bağın Fransız kültürü olduğunu söylemek mümkündür. İşte bu tarihi kıymet ve ehemmiyeti dolayısı ile, derginin birinci kısmını Fransız filoloji şubesine hasredilmesi aramızda ittifakla kabul edilmiştir. Aynı zamanda evvela çok hafif bir şekilde İngiliz ve en sonda Alman harsının tesiri altına girmişizdir. Bu üç harsda dünya edebiyatına derece ve başka başka bakımlardan hizmet ettikleri için, bunların üçünden de istifade etmiş olmamıza şüphe yoktur. Yalnız, bu üç garp membaından gelen fikri tesirler siyaset sahasında çarpışmış oldukları gibi fikir sahasında da çarpışmış oldukları görülmüştür. Yarına ve daha yüksek ve ahenkli bir medeniyete yüzünü çeviren üniversitemiz, evvela kendi vazifelerini kendi anlayışlarına göre yaparken, aynı zamanda birbirini tamamlayıcı bir tesir yaptıklarını kendi ve dünya hesabına görmek ister."¹²

Adıvar alıntıladığımız bu birinci pasajda aslında dergiyi niçin Fransız, İngiliz ve Alman Garbiyatçılığı üzerine inşa ettiklerini kendine göre açıklamaktadır. Adıvar'ın da değindiği gibi bizim münevverlerimiz ilk Batı ile etkileşimlerini Tanzimat döneminde özellikle Fransız etkisi üzerinden tartışmış ve yürütmüşlerdir. Alman tesiri ise İttihatçıların temasları ve ilgileri neticesinde oluşmuştur. Prens Sabahattin gibi kimi aydınlarımız da İngiliz medeniyeti tesiriyle konuya yaklaşmışlardır. Bu üç medeniyeti Garbiyatçı bir perspektifle araştırma/tanıştırma girişimi sınıyoruz ki ilk kez Garp Filolojileri Dergisi münasebetiyle tartışılmıştır. İstanbul Üniversitesi Batı edebiyatları hocalarının bu dönemde bir fikir birliğinde olduklarını en azından bu müşterek dergiyi çıkarmış olmaları hasebiyle söylenebilir. Bu oluşumun ilk olması sebebiyle düşünce hayatımıza olumlu bir katkısının olduğunu da belirtmeliyiz.

¹² Halide Edip Adıvar, *Önsöz*, Garp Filolojileri Dergisi, İstanbul: Sayı 1, 1947, s. 175

“II- Üniversitemizde, dilleri fikirleri ve dünya edebiyatına verdikleri şaheserleri ile alakadar olduğumuz bu üç şube vasıtası ile diğer büyük ve küçük milletlerin edebi ve fikri eserleri de imkân hâsıl oldukça Üniversitemizde tanıtılacağını ümit ediyoruz.”¹³

İkinci tespitinde Halide Edip Adivar bir nevi bu girişim ile ileride daha geniş bir alanda Garbiyat çalışmalarının yapılabileceğine dair bir önsözde bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu bin temel eser serisi böyle bir açılımın çabası olarakta görülebilir. Bu anlayış geliştiğinde belki Batılı ülkeler ayarında bizim de tıpkı Şarkiyatçılar gibi Garbiyat alanında büyük bilginlerimiz ve uzmanlarımız yetişmiş olacaktır. Yönümüzü Batıya çevirdik ve çok uzun bir süredir her alanda Batıya öykünüyoruz ancak söz konusu sahada yetişmiş insan kaynağımız oldukça sınırlı. Ayrıca sistematik bir Garbiyatçılığın gelişimi açısından konunun sorunlarının, çerçevesinin ne olduğuna dair kapsamlı tartışmalara da girmemiz gerekiyor.

“III- Edebiyat, her hangisi olursa olsun, tarih, felsefe ve içtimai ilimlerle yakından alakadar olduğu için fakültemizde bu şubelerin kıymetli tedris unsuru tarafından verilecek yazılara her halde İngiliz edebiyatı şubesi dergisinde memnuniyetle yer verecektir. Fakat bunların arasında bizi en çok ve derinden alakadar eden Türkoloji şubesidir. Bütün bu garp filolojileri mesailerinin Üniversitede başlıca gayesi, herhangi yabancı dili öğretmekten ziyade, bu dillerde yazılmış olan fikir ve edebiyatı kendi dil ve edebiyatımızın inkişafında faydeli kılmak, fikir sahasında hakiki garpla birleşmemizi temin etmektedir.”¹⁴

Bu pasajdan Garp Filolojileri Dergisi'nin Türkoloji şubesinden de yazı beklediğini düşünebiliriz. Dergide dergiyi kuranların asıl meselesinin memlekette yabancı dil öğretiminden ziyade, Batı düşüncesini ve fikriyatını anlamaya, keşfetmeye yönelik bir çaba içinde olduğu kanaatine ulaşabiliriz. Derginin çıkış gayesi Batı literatürü ve düşüncesini kendi düşünce geleneğimiz çerçevesinde tartışıp, bize bir katkı sağlayacağı hususundadır. Farklı kaynaklardan beslenen bir düşünce geleneği gün geçtikçe daha fazla açığa çıkacak ve belki de ileride kendi membamı bulacaktır.

Dergi anlayış açısından da her türlü yeniliğe açık bir poetika benimsemiş gibi gözüküyor. Jurnaldeki İngiliz Filolojisi kısmı; edebi tetkikler, filolojik tetkikler ve tercüme olmak üzere üç alt başlığa ayrılmış. Mecmuadaki bu bölüm yaklaşık 137 sayfalık bir hacme sahip. Bu bölümdeki on iki makalenin yedi tanesi Türkiyeli, beş tanesi de yabancı akademisyenler tarafından yazılmıştır. Tercüme kısmında ise İngiliz Şair John Keats'ın kısa bir biyografisi ile *Bir Yunan Vazosuna* ve *La Belle Dame Sans Merci* isimli iki şiiri yayımlanmıştır. Bölümde sırasıyla şu makaleler neşredilmiştir: Mina Urgan *Kral Lear'ın Soytarısı*, Ercüment Atabay *The Idea of Chivalry in the Middle Ages*, Berna Moran Hobbes'un *Siyasi Felsefesinde İsyân Hakkı*, İzagan Baz *Jhon Webster*, Beğlan Bir-And *Shelly's Prometheus Unbound*, Arif Gürgül *Christopher Marlowe*, Leyla Elburz *Eski İngilizceden tercümeyle dair ve Beowulf*, C. E. Bazell *On Some Definitions in Strutual Linguistics*, C. E. Bazell *Bloch and Trager: Outline*, T. A. *Notes On the Old English Forms*, R. J. C. *A Note on the Development of the Maritime Enterprise of England in the Sixteenth Century*. Bölümün sonuna “Hobbes” hakkındaki makaledeki İngilizce metinlerin tercüme ek olarak konulmuştur.

Garp Filolojileri Dergisi'ndeki en kısa bölüm Alman Filolojisi tarafından hazırlanan kısımdır. Bu bölümde sadece beş makale yer almış ve yaklaşık 70 sayfa tutmuştur. Bölüm içindeki makaleler sırasıyla şöyledir: W. Kranz *Einleitende Betrachtungen zum ersten Erscheinen unserer Zeitschrift*, B. Batıman *Alman mısra yapısına tarihi bir bakış*, H. Anstock *Bürgerliche Gesinnung im Gewande des Rokoko*, S. Duruman *Zwei Liebesgedichte von Rainer Mmaria Rilke*, Ş.

¹³ Halide Edip Adivar, a.g.e., s. 176.

¹⁴ Halide Edip Adivar, a.g.e., s. 176.

Bil *Am farbigen Abglanz haben wir das Leben*. Derginin Almanca kısmını incelerken sayfaların her birinin filigran özelliği olduğunu gördüm.¹⁵

Garp Filolojileri Dergisi bir dönem farklı bir çabayla bir araya gelen İstanbul Üniversitesi Fransız Filolojisi, İngiliz ve Alman Filolojisi hocaları tarafından çıkarılan eşsiz bir dergi olmuştur. Ülkemizdeki Doğu-Batı meselesini ele alırken Şarkiyatçı okumalar dışında Garbiyatçı okumalar ve metinler üretmede bir dönem kısıtlı da olsa bir gayretin göstergesidir. Derginin bizde yahut dışarıda bir yankısı olmuş mudur? Bu da kafamı bir hayli meşgul eden bir soruydu. Erich Auerbach'ın *Literary Language & Its Public in Late Latin Antiquity and in the Middle Ages* kitabını Almancadan İngilizceye çeviren Ralph Manheim Auerbach'ın çalışmalarından söz ederken bu dergiye de değiniyordu. Yine Hasan Anamur *Başlangıçtan Bugüne Fransızcadan Türkçeye Yapılmış Çeviriler ile Fransız Düşünürler, Yazarlar, Sanatçılar Üzerine Türkçe Yayınları İçeren Bir Kaynakça Denemesi*, kitabında sadece derginin tercüme açısından önemine dikkat çekiyordu. Adnan Benk adına yapılmış bir yüksek lisans tezinde cılız bir şekilde derginin ismi geçiyordu. Hüseyin Arak ise *Karşılaştırmalı Edebiyatın Türkiye'deki Öncüleri: Leo Spitzer- Erich Auerbach*, makalesinde münhasıran bazı göndermelerde bulunuyordu. Ünlü eleştirmen ve edebiyat kuramcısı Berna Moran'ın *Edebiyat Üzerine*, kitabına Garp Filolojileri Dergisinde yer alan makalesini de koyduğunu fark ediyorum. Velhasıl bu derginin pek bir aks-i sedası da olmuyor. Dergiyi edinebilmek için bayağı çaba sarf ettiğimi itiraf etmeliyim. Dergi tek sayı çıktığı ve devamı olmadığı için sahalarda bile zor bulunuyor. Hatta İstanbul Üniversitesi'nin tozlu kitaplığında ve de Beyazıt'ın o meşhur kütüphanesinde bile yok. Yine okulun edebiyat fakültesindeki ayniyat yani satış yerinde de yoktu. Üşenmedim gidip kapı kapı dolaşıp Üniversite'nin içindeki filoloji bölümündeki hocalara uğrayıp ellerinde olup olmadığını sordum, birçoğu yıllar önce böyle bir ortak iş yapıldığından, hatta derginin isminden bile bihaber diler. Her neyse Türkiye kocaman bir dergi mezarlığı ve hala ben yolumu arıyorum.

Kaynaklar

- A. Hilmi Hacaloğlu, (2001). Popüler Tarih, İstanbul, Ocak.
- Cemil Meriç, (1986). Kültürden İrfana, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Erich Auerbach, (1947). Önsöz, Garp Filolojileri Dergisi, Sayı:1, İstanbul: Üçler Matbaası.
- Ertan Eğribel-Ufuk Özcan, (2015). Garbiyat Dergisi ve Disiplini İçin Giriş: Niçin ve Nasıl bir Garbiyat?, İstanbul: Garbiyat Bilim Dergisi, Sayı 1.
- Halide Edip Adıvar, (1947). Önsöz, Garp Filolojileri Dergisi, İstanbul: Sayı 1.
- Mehmet Saray, (2015). İstanbul Üniversitesi Tarihi (1453-1993), İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TDV İslâm Ansiklopedisi, (1997). Halet Efendi Kütüphanesi, cilt: 15.

¹⁵ Her yaprağın içinde güneşe ya da ışığa tutulunca "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti" yazısı ve ay yıldız simgesi ortaya çıkıyordu. Anlaşıldığı kadarıyla dergi dönemi için oldukça lüks sayılabilen bir kâğıda basılmıştı. Bildiğime göre bu filigranlı yahut suyoluna sahip kâğıtlar sadece devlete ait para, pul gibi resmi evraklarda kullanılıyordu.

EK: Garp Filolojileri Dergisi Görseli

